

pok alapján, amelyekhez Dienes az ásatást bemerte, és amelyek mai is a helyszínen vannak. Az 1. és 2. homokbánya gödreit kerítés veszi körül, így azokat közelebből megnézni nem tudtuk. A 3. homokbánya gödre szabadon áll, körülötte gondozatlan terület, benne szemét található (elképzelhető, hogy korábban ezt használták döggútnak). A 3. bányagödörtől Ny-ra elhaladó út (melyet Dienes jegyzetrajzáról ismerünk, de a helyszínrajzon csak egy része látható) ma is használatban van. A 2. bányagödörtől és ettől az úttól nyugatabbra található területet is művelik, de a szántásban nem találtunk semmilyen leletanyagot.

A bányagödrök elhelyezkedése, illetve az 1. és a 2. bánya közötti út megfelelnek a Dienes István által lerajzoltaknak. A bányagödrök mérete és alakja azóta semmit sem változott. Az 1957-es helyszínrajzon ábrázolt fasor is megvan még, ami azért fontos, mert ehhez mérte az ásatási szelvényét és a feltárt sírokat. A fasortól É-ra kb. 2 m-re kezdődik a szántás, ahol emberi csontokat (borda, combcsont, medence, ujjcsontok) és lócsontokat találtunk (állkapocs darabok). Csontokat csak a szántás Ny-i szélén a fasor közelében találtunk, ez a terület a domb ÉK-i lejtője, ahol Dienes István ásatása is volt. A helyszínrajzon ábrázolt 1. bánya DK-i részénél (ahol a veteményes van) szintén találtunk emberi csontokat, illetve lókoponya darabot és fogat. A csontok egy-egy ponton sűrűsödnek, és minden valószínűség szerint egyenként azonosítható sírhelyekre utalnak. Mivel sok csont még félig a földben volt, illetve a fasor mellett található szántás szélén, így elképzelhető, hogy még van néhány olyan sír, mely megmenthető és pontosan dokumentálható lenne, ha leletmentésre kerülne sor. A kiforgatott csontok között régészeti leletet nem találtunk.

A helyszíni szemlének során tehát nemcsak az egykori ásatási szelvényeket tudtuk azonosítani, de arra is kétségtelen adatokat szereztünk, hogy az egykori dombhátnak a homokbányán kívüli részein számos feltáratlan sír lehet még. A felszínen talált lócsontok alapján a sírok között honfoglalás koriakkal is számolnunk kell.

SZALONTAI CSABA

48. Csurgónagymarton, Mester-gödri-dűlő (KÖH 84495)

(Somogy megye) Ő, B, Á

A Csurgói kistérségben a szélessávú optikai körzethálózat fejlesztéséhez készült előzetes régészeti dokumentáció részét képező terepbejárást 2013. június 25.–június 27. között végezték el az MNM NÖK munkatársai. A terület sávós bejárása a tervezett nyomvonal tengelyétől 50-50 m-es sávban történt, mely összesen 19 régészeti lelőhelyet érintett. A vizsgált szakaszok mezőgazdasági művelés alatt álló területein változó feltételekkel és eredményességgel lehetett a terepbejárást elvégezni.

A Csurgóról Csurgónagymartonba vezető út K-i oldalán nagyon magas, nehezen bejárható kukoricában, rossz megfigyelési körülmények között egy új lelőhelyet lokalizáltunk. Itt őskori és Árpád-kori kerámiák, valamint egy bronz tokosbalta nyél felé eső részének töredéke került elő. A leletekre nagy területen, szórványosan bukkantunk. A lelőhely kiterjedését nem lehet pontosan megállapítani, a talaj néhol a fedettség miatt alig volt látható.

Munkatársak: Skriba-Nagy Mónika régész, Faiszt Szabina, Skriba Pál és Vágusz Anina régésztechnikusok.

TOKAI ZITA MÁRIA

49. Dabas, Fertályos-földek, Templom-domb (KÖH 34326)

(Pest megye) Á, Kk, Kú

2012 június–júliusában, illetve 2013 júniusában a dabasi Templom-dombra tervezett emlékmű építési munkálatait megelőzően került sor a középkori település elpusztult templomának és temetőjének kutatására. A templom lokalizálására 2012-ben a domb legmagasabb pontján egy 4×4 m-es alapterületű szelvényekből álló hálót tűztünk ki, melyet a feltárás eredményeinek függvényében folyamatosan bővítettünk. A tanúfalakat dokumentálásuk után lebontottuk, így végül egy nagyobb, 142 m² kiterjedésű, egybefüggő területet nyertünk. 2013-ban, az emlékmű alaprajzának megtervezésével újabb 14 m² feltárása vált szükségessé.

A humusz alatt a teljes vizsgált felületen kötörmelék, meszes omladékréteg következett, melynek összetétele és vastagsága szelvényenként változott. Ahol a templom egykori falai húzódtak, vastagabb volt, a falakon kívül kevesebb volt a törmelék és átmenetesen váltott barna humuszba. A kötörmelék mellett a réteg igen sok szórvány embercsontot, festett vakolat-töredéket, valamint a késő középkor szinte teljes időszakát átfogó érmekeket tartalmazott. Néhány sír vágta, ami arra utal, hogy a sírmezőt a templom pusztulása után is használták temetkezésre. Az omladékréteg elbontása után törtköves, homokos-meszes, laza betöltésű, árokszerű beásásként jelent meg a középkori templom alapozási árka. A falazatot annyira kitermelték, hogy eredeti helyén egyetlen kötömb sem maradt, az alapozási árok alján csak foltokban maradt meg a kompakt, a törmeléktől elválasztó, habarcsos, apró kavicsos, helyenként agyagos alapozás alja. Az alapozási árok alján dokumentált agyagos, tapasztott felületből Luxemburgi Zsigmond *parvusa* került elő, tehát a templom késő középkori építési fázisa a Zsigmond-korra tehető. Ezt a kelteztést erősíti meg az egyik vakolat-töredékben fémkeresővel megtalált ezüst Zsigmond veret is.

A késő középkori temetkezések beásásai közt foltokban volt dokumentálható az Árpád-kori, homogén, sötétbarna homokos feltöltődés. Az ásatás legkorábbi pénzei II. István, II. Béla és II. Géza veretei voltak. Eredeti pozíciójában maradt meg, de nem illeszkedik a késő középkori templom szerkezetéhez két tört kővekből rakott, jó minőségű, szürke habarccsal összefogott, nagyjából ÉNy–DK-nek tájolt falszakasz. Az STR 6 falcsonk ÉÉNy-i részét kivésték ott, ahol áthaladt rajta a késő középkori hajófal, ez a szuperpozíció a Zsigmond-kort megelőző kelteztést bizonyítja. A szabálytalan téglalap alaprajzú STR 46-ot mintegy 60 cm magasságban bontottuk ki. Ebből az alsó 40–50 cm az alapozás, 10–20 cm az eredeti felszín fölé emelkedő falazat. Egy kis felületen sikerült dokumentálni a falhoz csatlakozó, letaposott járósínt is, de sajnos datálható értékű lelet nem tartozott hozzá. A két falcsonk funkcióját, az egykori építményben elfoglalt helyzetét, a maradványok alapján nem lehet tisztázni, összefüggő építészeti egységet nem rajzoltak ki. A falak pontos keltezéséhez nincs támpontunk, mindenesetre abba a barna homokos feltöltésbe alapozták őket, amelyből a II. Béla érem származott.

Összesen 84 temetkezést dokumentáltunk, melyek a templom ÉK–DNy-i tengelyéhez igazodtak. Rendkívül sok volt a szórvány embercsont; a koponyák száma alapján további 45–50 megbolygatott egyeddel számolhatunk. A templom falain kívüli felületen a templom körüli temető egymásra zsúfolt sírjai jelentkeztek. A templom belsejében az egyes temetkezések beásását már nem tudtuk elkülöníteni, a szuperpozíciókat